
12. VALSTYBĖS KONTROLĖ

Valstybės kontrolės savarankiškumas (Konstitucijos 134 straipsnis)

Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d. nutarimas

<...> Valstybės kontrolė, kurios paskirtis ir veiklos ribos nustatytos Konstitucijos XII skirsnyje, yra ekonominės finansinės kontrolės institucija, prižiūrinti, ar teisėtai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas. Ji yra tiesiogiai atskaitinga Seimui, kuris atlieka jos parlamentinę kontrolę.

<...>

Konstitucijos 134 straipsnyje nustatyta: „Valstybės kontrolė prižiūri, ar teisėtai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas. Valstybės kontrolierius teikia Seimui išvadą apie metinę biudžeto įvykdymo apyskaitą.“ <...>

Kad visos Valstybės kontrolei pavestos funkcijos būtų vykdomos objektyviai, ši institucija turi būti savarankiška.

Valstybės kontrolieriaus pareigų nesuderinamumas su savivaldybės tarybos nario pareigomis (Konstitucijos 133 straipsnio 2 dalis, 134 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas

Konstitucijos 134 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Valstybės kontrolė prižiūri, ar teisėtai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas. Valstybės kontrolei vadovauja valstybės kontrolierius (Konstitucijos 133 straipsnio 2 dalis).

<...>

Kadangi valstybės kontrolierius turi įgaliojimus kontroliuoti ir prižiūrėti savivaldybių tarybų veiklą, jis negali tuo pat metu būti savivaldybės tarybos nariu.

Teisinis reguliavimas, pagal kurį tas pats asmuo tuo pat metu galėtų būti ir valstybės kontrolieriumi, ir savivaldybės tarybos nariu, prieštarautų Konstitucijos 119 straipsnio 1 daliai, 120 straipsnio 2 daliai ir 134 straipsnio 1 daliai.

Valstybės kontrolės konstitucinė paskirtis, savarankiškumas, įgaliojimai atlikti valstybinį auditą (Konstitucijos 134 straipsnio 1 dalis)

Konstitucinio Teismo 2019 m. gegužės 16 d. nutarimas

<...> Konstitucijos XII skirsnyje įtvirtintas Valstybės kontrolės institutas.

Pagal Konstitucijos 134 straipsnio 1 dalį Valstybės kontrolė prižiūri, ar teisėtai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas.

Kaip 1995 m. gruodžio 6 d. nutarime konstatavo Konstitucinis Teismas, pagal Konstituciją Valstybės kontrolė yra ekonominės ir finansinės kontrolės institucija, prižiūrinti, kaip vykdomas valstybės biudžetas; ji yra tiesiogiai atskaitinga Seimui, kuris atlieka jos parlamentinę kontrolę; kad visos Valstybės kontrolei pavestos funkcijos būtų vykdomos objektyviai, ši institucija turi būti savarankiška.

Konstitucinis Teismas 2003 m. rugsėjo 30 d. nutarime konstatavo, kad valstybės turtas nėra savitikslis, jis turi duoti naudą visuomenei; valstybės institucijos, veikdamos visuomenės interesais, turi tarnauti bendram tautos gėriui; pagal Konstitucijos 134 straipsnio 1 dalį valstybės turtas turi būti valdomas ir naudojamas teisėtai; tai prižiūri Valstybės kontrolė. Šiame kontekste Konstitucinis Teismas konstatavo ir tai, kad Konstitucijos 23 straipsnio 2 dalies nuostata, jog nuosavybės teisės saugo įstatymai, reiškia ir tai, kad įstatymai turi

saugoti visų savininkų nuosavybės teises, taigi ir valstybės, kaip visos visuomenės organizacijos, nuosavybės teisę; iš Konstitucijos preambulėje įtvirtinto atviros, darnios ir teisingos pilietinės visuomenės siekio, iš konstitucinio principo, kad nuosavybė įpareigoja, iš Konstitucijos 23 straipsnio 2 dalies, pagal kurią nuosavybės teises saugo įstatymas, iš Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalies nuostatos, kad valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo tvarką nustato įstatymas, kitų Konstitucijos nuostatų išplaukia reikalavimas tausoti valstybės turta, jo nešvaistyti; jis turi būti tvarkomas racionaliai.

Taigi iš Konstitucijos 134 straipsnio 1 dalies, pagal kurią Valstybės kontrolė prižiūri, ar teisėtai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas, aiškinamos kitų Konstitucijos nuostatų, *inter alia* jos 23 straipsnio 2 dalies, 128 straipsnio 2 dalies, kontekste, kyla Valstybės kontrolės įgaliojimai tikrinti, ar teisėtai ir efektyviai naudojamas valstybės turtas, *inter alia* valstybės biudžeto lėšos, t. y. ar jis naudojamas taip, kad tarnautų bendram tautos gėriui, *inter alia* ar jis yra tausojamas, nešvaistomas, tvarkomas racionaliai ir rezultatyviai. Kitaip tariant, pagal Konstitucijos 134 straipsnio 1 dalį Valstybės kontrolė turi įgaliojimus atlikti valstybinį auditą, t. y. tikrinti valstybės turta, *inter alia* valstybės biudžeto asignavimus, valdančių ir naudojančių subjektų veiklą *inter alia* ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriu, be kita ko, vertinti valstybės turto valdymo ir naudojimo teisėtumą, *inter alia* atitiktį Konstitucijos ir (arba) įstatymų nustatytiems tikslams.

Pažymėtina, kad konstitucinė Valstybės kontrolės paskirtis, konstituciniai teisinės valstybės ir valdžių padalijimo principai suponuoja konstitucinį reikalavimą Valstybės kontrolei nepriklausomai nuo kitų valstybės institucijų, *inter alia* nuo Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės, vykdyti jai iš Konstitucijos 134 straipsnio 1 dalies kylančius įgaliojimus *inter alia* atlikti valstybinį auditą. Todėl tai, kad pagal Konstituciją Valstybės kontrolė yra atskaitinga Seimui, nereiškia, jog Seimas, *inter alia* atlikdamas Valstybės kontrolės parlamentinę kontrolę, gali perimti konstitucinius Valstybės kontrolės įgaliojimus ar kaip nors kitaip įsiterpti į jų įgyvendinimą, *inter alia* net jeigu jis paveda Valstybės kontrolei atlikti valstybės turta, *inter alia* valstybės biudžeto asignavimus, valdančių ir naudojančių subjektų valstybinį auditą.